

Observatori de l'Estudiant de la Universitat de Barcelona

Gemma Fonrodona Baldajos*
Àngels Alegre Sánchez**

Resum

La Universitat de Barcelona, conscient que l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) reclama una nova figura de l'estudiant com a subjecte actiu del seu procés formatiu, va crear, l'any 2012, l'Observatori de l'Estudiant com a eina de participació i comunicació activa, compromesa i responsable dels estudiants de la UB. La finalitat és obtenir dades per facilitar una presa de decisions informada en l'àmbit de les polítiques universitàries adreçades als estudiants i titulats, en general, i en el dels seus serveis de suport, en particular. Així, doncs, l'Observatori és més que un observatori corrent, és una eina per visualitzar el món del jove estudiant universitari, vist des dels seus ulls, amb la seva perspectiva de valors i de prioritats. És el mirall en què es reflecteix clarament allò que el preocupa i és on troba les eines per cercar solucions.

Paraules clau

estudiant, observatori, participació, dimensió social, inserció sociolaboral, accés, perfils, condicions de vida i d'estudis

Recepció de l'original: 12 de novembre de 2013

Acceptació de l'article: 5 de desembre de 2013

Introducció

L'educació superior ha d'assumir un paper fonamental com a motor de canvi, ha de respondre a les necessitats socials i ha de promoure els principis de solidaritat, inclusió, excel·lència i equitat. En el marc de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES), un dels objectius principals és avançar cap a una educació superior més equitativa i inclusiva. Equitat i inclusió, enteses des d'una perspectiva integral relativa tant a l'accés com a la trajectòria i els resultats.

Els reptes actuals de l'educació superior inclouen, entre moltes altres qüestions, la igualtat en l'accés, l'ampliació de la participació, és a dir, l'equitat participativa, la millora del suport i dels recursos adreçats als estudiants, la implantació d'espais d'aprenentatge nous i més flexibles, l'adquisició de noves competències i habilitats, i l'increment de l'ocupabilitat, així com del voluntariat i la cooperació.

Atès que els estudiants són la raó de ser de l'educació superior, cal conèixer-ne la diversitat, les expectatives, les motivacions, necessitats i demandes. A mesura que la

(*) Vicerectora d'Estudiants i Política Lingüística de la Universitat de Barcelona. Entre els projectes desenvolupats cal destacar: els projectes Estudia, Universitat Saludable i Observatori de l'Estudiant. Els interessos professionals se centren especialment en la millora de la docència i, especialment, a promoure la participació estudiantil responsable. Adreça electrònica: gemma.fonrodona@ub.edu

(**) Directora de l'Observatori de l'Estudiant de la Universitat de Barcelona. Ha estat Subdirectora General d'Atenció a l'Estudiant, Orientació i Inserció Professional del Ministeri de Educació, participant en l'elaboració de l'Estatut de l'Estudiant Universitari i creació del Consell d'Estudiants Universitari de l'Estat (CEUNE) i cap del Servei d'Atenció a l'Estudiant de la UB. Adreça electrònica: angels.alegre@ub.edu

implantació de l'EEES s'ha fet realitat, s'ha intensificat la necessitat de conèixer els perfils, les característiques i les condicions de vida i d'estudi dels estudiants. Aquesta qüestió es va posar de manifest a Bergen (2005) com una de les prioritats de futur de l'EEES, i a Londres (2007) va esdevenir un dels aspectes més rellevants. En aquesta mateixa línia es manifesten les conferències de Lovaina 2009, Budapest 2010 i Bucarest 2012.

És en aquest sentit que, el 2012, es crea l'Observatori de l'Estudiant de la Universitat de Barcelona, amb l'objectiu de ser una eina de participació que respongui a les necessitats socials i promogui els principis de solidaritat, inclusió, excel·lència i equitat. L'Observatori s'emmarca en el compromís de la Universitat de Barcelona amb la responsabilitat social i el desenvolupament equilibrat i sostenible.

Finalitat, objectius, línies estratègiques i àmbits d'estudi

Finalitat

L'Observatori de l'Estudiant de la Universitat de Barcelona té com a finalitat promoure, elaborar i recopilar estudis en l'àmbit de la vida universitària dels estudiants, que permetin informar, dissenyar i millorar les polítiques adreçades a aquest col·lectiu. Els estudiants tenen un paper central com a motor d'idees i en l'elaboració dels estudis del seu propi àmbit, i d'aquesta manera aconseguen una via addicional de participació.

Objectius

- Elaborar estudis periòdics i sistemàtics sobre les condicions de vida i d'estudi, la participació i els perfils dels estudiants de la Universitat de Barcelona, per tal de conèixer-ne les necessitats i rebre'n els suggeriments i, a partir d'aquí, dissenyar polítiques universitàries.
- Disposar de la participació activa dels estudiants i dels especialistes de la Universitat, així com d'altres personalitats de prestigi reconegut en aquesta àrea.
- Recollir tant els estudis duts a terme com els que s'iniciïn. Aquests estudis s'han d'haver elaborat amb autonomia i independència, de manera que s'assegurin les dades obtingudes i les conclusions que se'n derivin.
- Vetllar per mantenir actualitzada tota la informació rellevant que generi al voltant d'aquest tema la Universitat de Barcelona i el sistema universitari català, espanyol i europeu.

Línies estratègiques

La participació dels estudiants

Els estudiants són una part activa del procés iniciat a Bolonya per configurar un espai europeu sense fronteres per a la comunitat universitària. A Espanya, a l'Estatut de l'Estudiant Universitari es diu explícitament que «la Conferència Ministerial de Berlín (2003) reconeix expressament el paper de l'alumnat en la gestió pública de l'educació superior». Així mateix, diu que «l'EEES destaca la dimensió de l'estudiant com a subjecte actiu del procés formatiu».

L'Observatori actua com a eina de participació dels estudiants a través de:

- La **Xarxa d'Estudiants de Grau**, constituïda pels grups de treball i la Comissió Permanent.
- El **Suport Tècnic d'Estudis**, constituït per estudiants de màster i doctorat.

La dimensió social de l'educació superior universitària

La dimensió social del teixit universitari europeu es defineix de manera explícita al Comunicat de Londres (2007), quan diu que «l'educació superior ha de tenir un paper essencial en la promoció de la cohesió social, en la reducció de les desigualtats i en l'elevació del nivell del coneixement, les habilitats i les competències en el centre de la societat». Així mateix, «considera que les polítiques de l'educació superior han de posar l'accent a maximitzar el potencial de les persones, tant pel que fa al seu desenvolupament personal com a la seva contribució a una societat sostenible, democràtica i basada en el coneixement».

L'Observatori com a...

- eina de seguiment del desenvolupament de la dimensió social en l'àmbit dels estudiants;
- compromís amb la qualitat i l'equitat educatives.

La inserció social i laboral

La millora de l'ocupabilitat dels universitaris ha esdevingut un dels grans reptes de les institucions educatives. Al costat d'aquesta qüestió, ha adquirit una importància creixent l'atenció que cal parar a les expectatives dels estudiants. Cal tenir-les en compte tant l'una com l'altra per millorar la qualitat i la satisfacció amb el servei que reben.

L'Observatori com a eina per facilitar i impulsar...

- la transició al mercat laboral;
- l'ocupabilitat, l'emprenedoria, l'emprenedoria social i l'autoocupació;
- el desenvolupament professional i la formació al llarg de la vida.

Àmbits d'estudi

L'accés

- Orientació, transició i accés a l'educació superior
- Característiques demogràfiques
- Rutes d'accés
- Condicions socioeconòmiques

Les condicions de vida i d'estudi

- Acció tutorial¹ i programes d'orientació
- Temes socioeconòmics (renda, taxes, preus públics de matrícula, ingressos i despeses, beques, ajuts, etc.)
- Allotjament (col·legis majors, residències, pisos, amb els pares, en parella, sol, amb companys, etc.)
- Dedicació als estudis (temps complet i temps parcial; treball i permanència)
- Diversitat
- Discapacitat i altres necessitats educatives especials
- Rendiment acadèmic (èxit, canvi d'estudis, fracàs, absentisme i abandonament)
- Mobilitat
- Salut i hàbits saludables (esport, sostenibilitat, igualtat, benestar, etc.)
- Informació i comunicació
- Activitats culturals

La participació

- Participació política, associativa, social, estratègica, cultural, etc.
- Participació acadèmica i en processos de qualitat
- Cooperació i voluntariat

La inserció social i laboral

- Orientació professional
- Pràctiques acadèmiques externes
- Ocupabilitat, emprenedoria, emprenedoria social i autoocupació
- Dades socioeconòmiques, tendències, etc.
- Transició al mercat laboral: inserció i desenvolupament professional

Estructura i governabilitat

- Dependència orgànica: Vicerectorat d'Estudiants i Política Lingüística
- Direcció
- Beca de col·laboració
- Suport administratiu i documental
- Unitat col·laboradora: Hotel d'Associacions

(1) Vegeu l'annex: Tutoria curricular. Propostes de futur

- Xarxa d'Estudiants de Grau
- Suport Tècnic d'Estudis
- Experts: Consell Assessor i Comitè Tècnic

Xarxa d'Estudiants de Grau

Sens dubte, és en la manera de seleccionar els membres, en la composició i en el funcionament de la Xarxa d'Estudiants de l'Observatori on hi ha la clau de la nova forma de participació. En el context universitari, com en molts altres contextos, la participació s'aconsegueix amb tres principis rectors: motivació, informació–formació i benefici personal a curt o mitjà termini. El fet que aquests tres principis no sempre conflueixin és, molt probablement, una de les causes que la participació estudiantil en l'àmbit de la vida extraacadèmica universitària sigui baixa. Quan des de les institucions universitàries pregunten per les raons d'aquesta aparent manca d'interès, es donen algunes respostes bones, però poques vegades bones solucions.

Les mobilitzacions estudiantils relativament majoritàries es produeixen habitualment com a resposta a alguna situació problemàtica, ja sigui de caràcter acadèmic o econòmic. Molts cops, un dels factors que més hi influeix és la manca de formació–informació per part de la mateixa institució sobre els temes que preocupen els estudiants. I quan la institució forma–informa puntualment, normalment sobrevé una certa desconfiança, de manera que els estudiants cerquen la informació per altres mitjans. La conseqüència és que aquesta informació no sempre és del tot correcta i precisa, i en moltes ocasions arriba esbiaixada per alguna ideologia o un perfil més o menys polític. Estem d'acord que tota persona és, d'alguna manera, un ésser polític, i que la seva estratègia per cercar una solució a una situació concreta ve determinada per un perfil determinat. Però el que hauria de moure el col·lectiu, la cerca d'una bona solució, hauria de ser independent d'una voluntat d'imposició dels uns sobre els altres. Els estudiants, fins i tot els que podrien semblar més apàtics, tenen conviccions personals, i el fet que no les mostrin és només una qüestió de prioritats d'on i amb qui volen utilitzar-les. És, doncs, un compromís de responsabilitat que la institució aporti als estudiants la informació significativa i la formació necessària per poder valorar-la i criticar-la.

Un altre paràmetre que s'ha de tenir en compte és el rendiment que l'estudiant percep de la seva participació. És normal que la resposta a queixes, reclamacions i suggeriments demani un temps que la institució veu raonable —atesa la seva complexitat i, sobretot, les dificultats d'arribar a acords entre col·lectius—, però per a l'estudiant aquest temps és una eternitat. Així, és fàcil que situacions en què els estudiants s'han implicat facin efecte quan la seva generació ja ha finalitzat els estudis, i això fa que només els esperits molt altruistes se sentin prou encoratjats per emprendre aquest camí.

Per acabar, la motivació de la majoria d'estudiants se centra a completar els estudis amb els millors resultats i en el mínim temps possible, i, per què no dir-ho, amb un enfocament racional de l'esforç que han de fer. Els nostres joves, des dels primers anys de vida, han estat sotmesos a un gran nombre d'activitats extraescolars, i els joves universitaris creuen que l'esforç que hauran de fer per superar una assignatura o un

curs és similar a quan cursaven estudis de secundària o batxillerat. Malauradament, en moltes ocasions aquesta percepció no s'ajusta a la realitat, i han de dedicar més temps i esforç del que havien previst inicialment, sense tenir en compte que algunes de les activitats acadèmiques requereixen la presència física a una aula, un laboratori o una sortida de camp, entre d'altres. Això fa que l'assistència a reunions o la participació tregui temps en hores lectives d'activitats insubstituïbles. Motivar, doncs, és difícil, però també, al mateix temps, és una activitat avaluable imprescindible. No volem desmotivar qui té la responsabilitat de cridar a la participació i el convenciment que la participació dels estudiants és un factor decisiu per millorar la institució. Tot al contrari. Pensem que, si fins ara la participació no ha estat tan gran com ens hauria agradat, hem de cercar nous models de participació que sumin esforços per vies diferents, però amb un objectiu comú.

La creació de l'Observatori de l'Estudiant de la UB, quant a la seva estructura i funcionament, aporta un valor afegit pel que representa com a eina de participació estudiantil. L'estructura de la Xarxa d'Estudiants de Grau permet que hi conflueixin perfils d'estudiants diferents, amb inquietuds i coneixements diversos, però els unifica quant a l'objecte d'estudi, que finalment resultarà un gresol de coneixement. La Xarxa la van constituir inicialment estudiants procedents de gairebé tots els consells d'estudis de les diferents titulacions de la Universitat de Barcelona. Van ser els mateixos caps d'estudis els que, coneixedors del projecte, van seleccionar les persones més interessades a participar-hi. Més tard, el boca-orella entre estudiants i els grups humans amb alguna característica o interès comú (estudiants en col·legis majors, associacions, etc.) es van anar implicant en el projecte.

La Xarxa d'Estudiants funciona mitjançant grups de treball creats sota una temàtica d'interès comú. Estan formats per entre tres i sis estudiants. Quan la temàtica i/o la metodologia requereix formació i/o assessorament, els membres del Consell Assessor o del Comitè Tècnic, en primera instància, o professors o professionals especialitzats, interaccionen amb el grup de treball compartint coneixements i opinions, criteris i necessitats, ajudant a construir i formant–informant del que és, sens dubte, només el punt de partida.

La feina de cada grup de treball es desenvolupa lliurement, assessorada, quan escau, només per donar-hi el rigor necessari per poder construir un informe sòlid i potent del qual derivin polítiques universitàries adaptades als temps i a les necessitats autèntiques dels estudiants en cada moment. L'informe fa que les observacions i els requeriments dels grups de treball es vegin plasmats en un temps raonable. A més, la seva difusió pública produeix una forma de motivació, sensació de pertinença o aprenentatge operatiu en un entorn no formal o social. En poc més d'un any, s'ha aconseguit una participació força elevada: uns cinquanta estudiants s'hi mantenen amb una dedicació en temps més que lloable.

Així doncs, com s'ha dit, la Xarxa s'organitza en grups de treball sobre diferents temàtiques d'interès dels estudiants o d'interès institucional; cada grup té un portaveu, i els diferents portaveus constitueixen la Comissió Permanent de la Xarxa d'Estudiants.

Els grups de treball actuals són els següents:

- Inserció Social i Laboral²
- Emprenedoria, empenedoria Social i Autoocupació³
- Rendiment Acadèmic⁴
- Salut i Hàbits Saludables⁵
- Informació i Comunicació⁶
- Participació Política⁷
- Condicions Socioeconòmiques⁸
- Reforma de l'Estatut de la UB⁹
- Esborrany de la Guia d'acreditació de titulacions oficials de grau i màster¹⁰
- Promoció dels Serveis de Suport als Estudiants i de les Activitats Culturals¹¹
- Recursos Lingüístics¹²

A més, s'està desenvolupant un projecte per iniciativa d'una estudiant de l'associació Bones Arts denominat *Recollim passos, construïm camins! Guia per a titulats de Belles Arts, i ara què fem?*, que té com a finalitat recollir informació directa d'exalumnes que no faci més de tres anys que han acabat la carrera, per tal de conèixer el seu recorregut una vegada s'han graduat en Belles Arts. En aquest sentit, està previst fer entrevistes textuais o videogràfiques i vehicular la interacció entre estudiants i titulats.

-
- (2) El grup de treball d'Inserció Sociolaboral té com a objectiu analitzar els recursos per a l'ocupabilitat existents a la UB, el bloc d'ocupabilitat de l'enquesta de Condicions de Vida i Participació dels estudiants de la UB (ECOVIPEU) i les dades d'inserció laboral de l'enquesta de l'Agència de Qualitat de Catalunya (AQU-Catalunya).
 - (3) El grup d'Emprenedoria, Emprenedoria Social i Autoocupació explora els recursos, les possibilitats i les oportunitats per a l'emprenedoria dels estudiants i titulats de la UB.
 - (4) El grup de treball de Rendiment Acadèmic treballa amb els objectius següents: a) rendiment acadèmic de les titulacions oficials de grau; b) anàlisi dels perfils dels estudiants; c) anàlisi del bloc de rendiment acadèmic de l'enquesta ECOVIPEU, i d) estudi de l'acció tutorial de la UB.
 - (5) El grup de treball de Salut i Hàbits Saludables té com a objectiu analitzar el grau d'adhesió a la dieta mediterrània dels estudiants del Campus de Bellvitge.
 - (6) El grup de treball d'Informació i Comunicació té com a objectiu promoure millores en els canals d'informació i comunicació als estudiants (web i altres).
 - (7) El grup de treball de Participació Política té com a objectiu la identificació dels determinants i característiques de la participació política dels estudiants de la UB.
 - (8) El grup de treball de Condicions Socioeconòmiques té com a objectiu l'estudi sobre l'afectació de la realitat econòmica i social a la trajectòria universitària dels estudiants de la UB.
 - (9) El grup de treball de Reforma de l'Estatut de la UB realitza aportacions sobre l'àmbit d'estudiants per al nou EUB.
 - (10) Aquest grup ha aportat suggeriments a l'esborrany de la guia d'acreditacions de titulacions oficials de grau i màster.
 - (11) El grup de treball de Promoció de Serveis de Suport als Estudiants i Activitats Culturals té com a objectiu difondre i comunicar als estudiants de la UB els esmentats serveis i activitats.
 - (12) El grup de treball de Promoció de Serveis Lingüístics té com a objectiu la comunicació dels recursos lingüístics als estudiants de la UB.

Aquesta participació pot ser susceptible de reconeixement acadèmic mitjançant ECTS per activitats de participació, pràctiques acadèmiques externes, suplement europeu del títol i treballs de fi de grau. Però el cert és que, malgrat aquestes possibilitats de reconeixement, la majoria d'estudiants són a l'Observatori per interès i motivació personal.

Suport Tècnic d'Estudis

En formen part els estudiants de màster que fan pràctiques acadèmiques externes o el treball de fi de màster, i estudiants de doctorat que hi col·laboren com a tutors d'estudis i en la redacció d'informes dels grups de treball. Aquest, doncs, és un grau de participació diferent, enfocat a estudiants amb motivacions, perfils i dedicacions diferents, que aporten als grups de treball la seva expertesa en aspectes singularment significatius.

Consell Assessor

El constitueixen experts de la Universitat de Barcelona en diferents àmbits científics relacionats amb els eixos estratègics de l'Observatori de l'Estudiant.

Els àmbits científics d'aquests experts corresponen a les àrees de coneixement de Ciències Polítiques, Sociologia, Pedagogia, Psicologia, Ciències de la Salut i Comunicació, i disposa de la participació de l'Institut de Ciències de l'Educació.

La seva funció comporta activitats d'assessorament, formació i participació en l'elaboració dels informes dels grups de treball de l'Observatori.

Comitè Tècnic

En formen part els responsables dels serveis adreçats directament als estudiants i els que elaboren eines per establir mecanismes de funcionament, dades i estudis.

Hi participen els responsables dels serveis següents: Beques i Ajuts a l'Estudiant, Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (CRAI), Gabinet de Projectes Estratègics Institucionals, Servei d'Atenció a l'Estudiant (SAE), Servei de Mobilitat i Programes Internacionals, Servei de Planificació Academicodocent, Servei de Planificació i Anàlisi, Servei de Qualitat Academicodocent, Serveis Lingüístics, Solidaritat, Unitat de Control Intern i Responsabilitat Social, Unitat de Recerca i Innovació del CRAI.

La seva funció comporta accions formatives, aportació d'experiències, recursos, bones pràctiques i processos de millora continuada en la prestació de serveis als estudiants com a indicadors de qualitat de la institució.

Conclusions

L'Observatori de l'Estudiant de la Universitat de Barcelona obre la porta a una nova via de participació dels estudiants que, alhora, ha de permetre elaborar polítiques més ajustades a les demandes d'aquest col·lectiu. A més, permet recollir les bones pràctiques dels nostres serveis universitaris pel que fa a l'atenció i la formació integral de l'estudiant, i establir sinergies entre diferents grups de recerca que, amb un objecte d'estudi comú (l'estudiant), els plantegen des de punts de vista diferents. És, doncs, un

projecte global en què els tres estaments universitaris tenen el seu paper. És un projecte de la Universitat i per a la Universitat.

El paper de la Xarxa d'Estudiants és un factor essencial de l'Observatori de l'Estudiant. Cal destacar el caràcter responsable i compromès de la participació dels estudiants en aquest marc. Tant és així que podem observar que els tres elements clau que afavoreixen la mobilització de la participació (informació–formació, motivació i percepció d'utilitat) es fan clarament realitat. Els estudiants que en formen part perceben l'Observatori com un projecte innovador que facilita la millora de les polítiques universitàries adreçades als estudiants i titulats en un escenari tant de debat, discussió i reflexió com de treball rigorós, que els permet obtenir un benefici directe en un espai d'aprenentatge no formal. En aquest sentit, la interacció amb els experts és una qüestió fonamental.

Les opinions, els suggeriments i les aportacions dels treballs de la Xarxa dels Estudiants, sens dubte, han de tenir un efecte significatiu en el procés de modernització de la Universitat i en la resposta que doni a les noves necessitats socials.

Així, doncs, en moments en què s'està posant en risc la cultura del benestar i en què les condicions econòmiques estan marcant les polítiques, és bo, i fins i tot necessari, no perdre de vista les implicacions que es deriven de posar en risc l'accés o la continuïtat dels estudis d'una part dels estudiants. Quins seran els efectes de tot plegat? Com podem, des de la Universitat, cercar solucions que permetin pal·liar aquests efectes? L'Observatori de l'Estudiant està cridat a assumir un paper central en la detecció de les causes i la cerca de solucions. Els estudiants tenen la sensibilitat, el coneixement i la creativitat per cercar solucions imaginatives i viables que permetin minimitzar l'impacte negatiu d'aquest moment de crisi. L'Observatori ha de posar en valor els principis de la Universitat d'equitat, solidaritat, inclusió i excel·lència, entesa sempre com a camí de millora contínua. La Universitat, mitjançant l'Observatori de l'Estudiant, ha de mostrar la seva cara social, ha de fer aquest retorn a la societat que ens envolta i per a la qual treballa, un retorn que només serà òptim si els estudiants assoleixen els coneixements necessaris i les competències requerides per ocupar un lloc important a la societat.

Referències

Bibliografia

- Alegre, A.; Colomer, M. A.; Galiana, D.; López, T.; Lluch, A.; Vallés, A. (2008) *Servicios de Atención al Alumnado. Módulo: Servicios de Soporte. Máster de Política y Gestión Universitaria*. Barcelona, Agència de Postgrau de la Universitat de Barcelona.
- Ariño, A. (2008) *El oficio de estudiar en la Universidad: compromisos flexibles*. València, Servei de Publicacions de la Universitat de València.
- Ariño, A.; Llopis, R. (2011) *¿Universidad sin clases? Condiciones de vida de los estudiantes universitarios en España (Eurostudent IV)*. Subdirecció General de Documentació i Publicacions. Ministeri d'Educació.
- Jover, G.; López, E.; Quiroga, P. (2011) «La universidad como espacio cívico: valoración estudiantil de las modalidades de participación política universitaria». *Revista de Educación, número extraordinario*, p. 69-91.

Merhi, R. (2011) *Las claves de la participación estudiantil en la universidad española*. Girona, UNIVEST 2011.

Michavila, F. (2012) *Bolonia en crisis*. Madrid, Tecnos.

Michavila, F.; Parejo, J. L. (2008) «Políticas de participación estudiantil en el Proceso de Bolonia». *Revista de Educación, número extraordinario*, p. 85-118.

Webgrafia

European Higher Education Area: <http://www.ehea.info/>

International Bologna Conference: <http://www.student-affairs.eu/home.html>

Campus Vivendi. Observatorio de la vida y la participación de los estudiantes: <http://www.campusvivendi.com/>

Observatori de l'Estudiant de la Universitat de Barcelona: <http://observatoriestudiant.ub.edu/>

Reial Decret 1791/2010, de 30 de desembre, pel qual s'aprova l'Estatut de l'Estudiant Universitari (BOE de 31 de desembre de 2010).

ANNEX

Tutoria Curricular. Propostes de futur¹³

Mercè Gracenea^{***}

La Universitat de Barcelona ha establert el context general de desenvolupament de les seves activitats de tutoria curricular en el document *Informació, orientació i suport a l'estudiant: acció tutorial a la Universitat de Barcelona* (2007), que recull el compliment dels objectius exposats en el Projecte Institucional de Política Docent (2006) i el desenvolupament del seu Estatut (2003). Constitueix un marc de referència per a la presa de decisions quant a planificació, desenvolupament i orientació de l'acció tutorial. L'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) és el responsable de formar els professors tutors i els coordinadors dels plans d'acció tutorial (PAT), ja que és competent en la programació i implementació d'activitats formatives. En aquest marc, les titulacions han posat en marxa els PAT, centrats en la figura del professor tutor responsable d'accions tutorial de caràcter informatiu, d'intervenció acadèmica i d'orientació professional, mitjançant tutories grupals i individuals. Actualment, la implementació de les titulacions de grau ha evidenciat la necessitat d'adequar la funció tutorial a les noves realitats.

En aquest sentit, que els estudiants adquireixin competències transversals constitueix la realitat emergent més important en el marc dels graus. La Universitat de Barcelona ha expressat la voluntat d'aconseguir que els seus graduats adquireixin les competències transversals que s'indiquen al document *Competències transversals* (2008): *compromís ètic, treball en equip, capacitat creativa i emprenedora, sostenibilitat i capacitat comunicativa*.

És indubtable que l'adquisició de competències transversals és un procés gradual i progressiu en el qual avancen els estudiants al llarg del grau, ja que no és possible adquirir una competència transversal mitjançant un procés puntual i aïllat d'aprenentatge. Els graus han d'establir les estratègies adequades i dissenyar els escenaris d'aprenentatge pertinents per afavorir que els graduats adquireixin les competències transversals i han d'assegurar l'avaluació i l'acreditació de l'adquisició de les competències mitjançant processos continuats i no puntuals, mantenint el caràcter continuat de l'adquisició.

(13) Aquesta proposta ha estat parcialment treballada en el marc del projecte *CAIE30 La acció tutorial integral de la Universidad de Barcelona. Actualización de los programas formativos del Instituto de Ciencias de la Educación dirigidos al profesor tutor* (Investigador principal Dr. Antoni Sans), atorgat a l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona en la convocatòria *Desarrollo de proyectos y acciones orientadas a la mejora de la atención integral y empleabilidad de los estudiantes universitarios 2011*, del *Ministerio de Educación del Gobierno de España*.

(***) Secretària de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona. Ha estat impulsora i coordinadora del Pla d'Acció Tutorial de la titulació de Farmàcia de la Universitat de Barcelona i encarregada del desenvolupament del programa de formació per a professors tutors, gestionat per la Secció Universitat de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona. Adreça electrònica: gracenea@ub.edu.

En aquest context, emergeix una nova tasca del professor tutor curricular, que consisteix a fer el seguiment de l'adquisició de les competències transversals al llarg de tot el procés d'aprenentatge de l'estudiant.

El professor tutor té accés en tot moment als resultats obtinguts per l'estudiant en la seva trajectòria competencial genèrica i és el responsable de les accions de millora que s'hagin de dur a terme, en cas necessari, després d'elaborar un informe final per aportar a l'assignatura de Treball de Final de Grau, que està orientada a avaluar les competències associades al títol (Reial Decret 1393/2007, de 29 d'octubre, BOE núm. 260, de 30 d'octubre de 2007), entre les quals, les transversals.

Aquesta nova actuació tutorial requereix el compliment d'uns condicionants determinats, entre els quals cal destacar els que s'exposen a continuació:

1. Les titulacions han de dissenyar escenaris docents adequats per afavorir l'adquisició de competències transversals, emprant formats diversos en el marc de les actuacions docents (treball en equip, presentacions orals i/o escrites, etc.) integrades en les diverses assignatures. Als documents *Verifica* de les titulacions s'adscriuen les competències transversals a les matèries bàsiques, específiques i optatives que conformen els graus.
2. Les titulacions han d'establir protocols de seguiment que permetin discriminar els diferents nivells d'adquisició de les competències, així com protocols d'avaluació de l'adquisició (rúbriques).
3. El seguiment ha de permetre introduir accions de millora, si escau, del progrés individual de l'estudiant en el procés d'adquisició de les competències i ha de ser continuat al llarg de la titulació, ja que l'adquisició de competències es produeix de manera continuada i progressiva.
4. El seguiment i l'acreditació de competències transversals ha de finalitzar en el Treball de Fi de Grau, que ha d'estar integrat en el procés conjunt d'adquisició i acreditació de competències. Així, les rúbriques de seguiment i acreditació de competències transversals han de mostrar una continuïtat perfecta des de l'inici del grau fins al TFG, inclòs.
5. En aquest context, és imprescindible una figura responsable del seguiment i l'acreditació del procés d'adquisició competencial de l'estudiant. La figura idònia és el professor tutor curricular, ja que està en contacte directe i continuat amb l'estudiant. Ha de tenir accés als resultats obtinguts per l'estudiant en la seva trajectòria competencial i és el responsable de les accions de millora que s'hagin de dur a terme. Ha de confeccionar un informe final significatiu que ha d'aportar al TFG.

Observatorio del Estudiante de la Universidad de Barcelona

Resumen: La Universidad de Barcelona, consciente de que el Espacio Europeo de Educación Superior (EEES) reclama una nueva figura del estudiante como sujeto activo de su proceso formativo, creó, en 2012, el Observatorio del Estudiante como herramienta de participación y comunicación activa, comprometida y responsable de los estudiantes de la UB. La finalidad es obtener datos para facilitar una toma de decisiones informada en el ámbito de las políticas universitarias dirigidas a los estudiantes y titulados, en general, y en el de sus servicios de apoyo, en particular. Así pues, el Observatorio es más que un observatorio corriente, es una herramienta para visualizar el mundo del joven estudiante universitario, visto desde sus ojos, con su perspectiva de valores y de prioridades. Es el espejo en que se refleja claramente lo que le preocupa y es donde encuentra las herramientas para buscar soluciones.

Palabras clave: estudiante, observatorio, participación, dimensión social, inserción sociolaboral, acceso, perfiles, condiciones de vida y de estudios

Observatoire de l'étudiant(e) de l'Université de Barcelone

Résumé: L'Université de Barcelone, consciente que l'Espace européen d'enseignement supérieur (EEES) réclame une nouvelle figure de l'étudiant(e) en tant que sujet actif de son processus de formation, a créé en 2012 l'*Observatori de l'Estudiant* (observatoire de l'étudiant(e)) comme outil de participation et de communication active, engagé et responsable de ses étudiant(e)s. La finalité est d'obtenir des données pour faciliter une prise de décisions informée dans le domaine des politiques universitaires adressées aux étudiant(e)s et ex-étudiant(e)s, en général, et dans celui de ses services de support, en particulier. Ainsi, l'Observatoire est, plus qu'un observatoire courant, un outil pour visualiser le monde du/de la jeune étudiant(e) d'Université, vu avec ses yeux, avec sa perspective de valeurs et de priorités. C'est le miroir dans lequel se reflète clairement ce qui le/la préoccupe, et l'endroit où il/elle trouve les outils pour chercher des solutions.

Mots clés: étudiant(e), observatoire, participation, dimension sociale, insertion socioprofessionnelle, accès, profils, conditions de vie et d'étude

Student Observatory of the University of Barcelona

Abstract: The European Higher Education Area (EHEA) calls for a new approach to students as active participants in the learning process. In response, the University of Barcelona founded the Student Observatory in 2012 as a tool for participation and active communication that is committed to and responsible for UB students. The aim of the Observatory is to obtain data to facilitate informed decisions on university policies relating to students and graduates in general; and to their support services in particular. Therefore, the Student Observatory is more than just an ordinary university observatory: it is a tool for seeing the world of young university students from their eyes, with their perspective of values and priorities. It is the mirror that clearly reflects student concerns and that provides the tools needed to find solutions.

Key words: Student, observatory, participation, social dimension, social and labour integration, access, profiles, living and study conditions